

Platforma Rozumné právo: Digitální komunikace s úřady se musí stát standardem

V Praze 27. října 2020 – Koronavirová krize a s ní spojená opatření odhalila bezpočet praktických problémů, s nimiž se potýká digitalizace služeb státu. Je potřeba urychlit další kroky tak, aby se komunikace s úřady prostřednictvím dálkového přístupu stala pro občany standardní a nekomplikovanou možností, a dále aby orgány veřejné moci co nejdříve a efektivně zavedly přístup k digitální službě tak, jak to ukládá zákon č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby („ZPDS“).

Doporučení:

- Je třeba, aby stát dodržel termín (únor 2021) pro sestavení tzv. katalogu služeb, k nimž bude právo na digitální službu zaručeno.
 - Apelujeme na to, aby katalog služeb byl dostatečně ambiciózní a co nejvíce odrážel reálné potřeby občanů a firem. To i s ohledem na výzvy a rizika, které přinesly a do budoucna mohou přinášet situace vyvolané pandemií a nouzové stavy.
 - Je třeba, aby státní správa i samospráva pokročily ve zpřístupnění jimi spravované agendy formou digitální služby anebo digitálních úkonů občanům i firmám, a to všude tam, kde je to možné. Samospráva by měla rozšířit digitální služby i do své samostatné působnosti.
 - Státní správa i samospráva by měly být zároveň podporovány ze strany Vlády anebo ministerstev (zejména Ministerstva vnitra, popř. Ministerstva pro místní rozvoj a Ministerstva financí). Taková podpora by měla spočívat zejména (i) v přípravě příslušné metodiky pro zápis samosprávné agendy a souvisejících digitálních služeb do katalogu služeb, a zároveň (ii) v poskytnutí odpovídajících veřejných prostředků na realizaci digitálních služeb.
1. Přestože digitalizace je označována za jednu z dlouhodobých priorit vrcholných představitelů České republiky již dlouhá léta, dochází k průtahům v budování digitální infrastruktury. Upozorňuje na ně odborná veřejnost i Evropská komise¹ a nedobře vyznívají i výsledky indexu digitální ekonomiky a společnosti (tzv. DESI Index), dle něhož ČR tradičně končí až ve druhé polovině zemí EU.²
 2. Občané i firmy (tj. uživatelé služeb státu) evidentně mají stále větší zájem o digitální jednání. Během nouzového stavu jen během dubna 2020 došlo k nárůstu žádostí o zřízení datové schránky o více než dvojnásobek oproti dubnu předchozího roku. Přestože nárůst popularity datových schránek souvisí zejména s momentální potřebou podat daňové přiznání či žádost o výpis z rejstříku trestů nebo registru řidičů, nosným prvkem je možnost aktivní komunikace s úřady bez nutnosti osobního kontaktu. Rozšíření doposud značně omezených možností takové komunikace by měl přinést ZPDS. Přínos takového zákona odráží i fakt, že se stal vítězem ankety Zákon roku 2020.

¹ Dostupná z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-csr-comm-recommendation-czechia_en.pdf.

² Dostupná z: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

3. Primárním účelem ZPDS je zajistit postupnou digitalizaci veškerých dílčích úkonů (služeb), které státní správa provádí a které je možné činit digitálně. Významným benefitem pro občany měla být možnost konat prakticky veškerá jednání vůči úřadům digitálně.³
4. Aby bylo jasné, co bude vlastně digitalizováno, Vláda musí sestavit detailní přehled svých povinností a typů jednání s důsledky navenek, tzv. **katalog služeb**, díky němuž by mělo být zaručeno právo jednat vzdáleně (digitálně) a povinnost státu volbu občana akceptovat. Dle ZPDS má na to čas pouze do 1. února 2021. V dalších čtyřech letech od sestavení katalogu bude Vláda ve spolupráci s dalšími orgány veřejné moci postupně digitalizovat všechny prozatím nedigitální agendy. Od 1. března 2022 ZPDS umožní vytvořit na dálku i úředně ověřený podpis, což definitivně rozváže spojení papírové podoby dokumentů a legalizace podpisu.
5. Z praktického hlediska pak ZPDS umožní on-line přípravu podání, například v aplikaci webového portálu formou interaktivního formuláře vystaveného úřadem (tzv. poskytovatelem digitální služby). Formulář by rovněž mohl být předvyplněn údaji ze základních registrů, což by vedlo ke zvýšené uživatelské přívětivosti, jednoduchosti a značné časové úspoře na straně občana i státu. Občan by tak již nemusel dokládat nejrůznější podklady, které tyto údaje obsahují, protože by je měl automaticky k dispozici díky propojenému datovému fondu.
6. Předpokladem pro takové jednání je nicméně prokázání totožnosti občana s využitím elektronické identifikace, přičemž v současnosti jsou tyto možnosti poměrně limitované. Již příští rok lze předpokládat širokou míru přístupnosti elektronické identifikace skrz např. jednotnou bankovní identitu či služby „mojeID“.
7. Po praktické stránce nicméně současné iniciativy k digitalizaci (na místní úrovni např. Portál Pražana), naráží na množství potíží. Tvorba adekvátního informačního systému a jeho funkcionalit je velmi nákladnou činností, a dosažení žádoucího výsledku se bez dotačních programů jeví zejména na úrovni místní samosprávy jako nereálné. Kromě toho snahy o digitalizaci naráží i na další překážky netechnické povahy. Aby mohl např. interaktivní formulář čerpat údaje ze základních registrů, je třeba, aby příslušný úřad požádal o zápis příslušné digitální služby do katalogu služeb Ministerstvo vnitra. To však k zápisu přistoupí pouze, pokud lze danou digitální službu jednoznačně provázat s konkrétním ustanovením právního předpisu, který stanovuje právo či povinnost konat úkon za účelem její realizace. V praxi si tak s ohledem na složitost problematiky úřady zatím nevědí rady, jakým způsobem konkrétní agendy registrovat.⁴
8. Povinnost poskytovat digitální služby nemají územní samosprávné celky při výkonu samostatné působnosti. Je pouze na daném celku, zda danou službu bude poskytovat jako digitální, nebo ne.
9. Vynaloží-li územní samosprávný celek povinně výdaje na tvorbu informačního systému pro digitální služby v oblasti přenesené působnosti, měl by v zájmu účelnosti vynaložených nákladů umožnit rovněž digitální služby i ve vztahu k samostatné působnosti. Takové rozšíření nemusí znamenat významné navýšení výdajů, avšak může generovat i významné synergie. Plnou digitalizací samosprávných agend odpadne potřeba, aby občan sám

³ V souladu s § 4 ZPDS má uživatel služby právo činit digitální úkon vůči orgánu veřejné moci prostřednictvím: i) své datové schránky; ii) v určených případech prostřednictvím kontaktního místa veřejné správy; iii) sítě elektronických komunikací dokumentem podepsaným uznávaným elektronickým podpisem nebo opatřeným uznávanou elektronickou pečeti; i) informačního systému veřejné správy umožňujícího prokázání totožnosti uživatele služby s využitím elektronické identifikace za stanovených podmínek; a v) i jinak pokud tak stanoví právní předpis.

⁴ Tj. jednotlivé digitální služby a digitální úkony.

složitě zjišťoval, zda konkrétní služba spadá pod samostatnou působnost a zda je poskytována jako digitální, nebo zda jde o službu v přenesené působnosti a může se jí tak po úřadu aktivně domáhat v rámci svého subjektivního práva na digitální službu. Jakékoli jiné řešení je nevhodné z pohledu potřeby předvídatelnosti a právní jistoty.

10. Obce a kraje, které by rády dobrovolně poskytovaly digitální služby v oblasti samostatné působnosti, mají a budou mít relativně složitou cestu do katalogu služeb. Musí vytvořit unikátní zápisy do katalogu služeb v souladu s metodikami Ministerstva vnitra, zajistit si právní asistenci při definování digitálních služeb obce a digitálních úkonů občanů a firem, a v neposlední řadě zajistit pro takové činnosti personální kapacity. Hrozí, že většina obcí se s těmito překážkami budou potýkat velmi a dlouze. Proto bude na místě vytvořit kompletní sadu typických služeb a úkonů v rámci samostatné působnosti, kterou by poté mohly další obce a kraje jednoduše využít (v zásadě jen replikovat a vynechat pro ně nepotřebné). Taková spolupráce již byla oznámena mezi Ministerstvem vnitra a Hlavním městem Praha. Bez centralizované koordinace tvorby, zápisu a asistence u dobrovolných digitálních služeb na úrovni obcí a krajů bude vstup těchto celků do plošně fungujícího digitálního prostředí zbytečně oddalován.
11. Zkušenosti s pandemií koronaviru ukazují, jak důležitý je rychlejší postup digitalizace v ČR. Možnost komunikovat s úřady prostřednictvím vzdáleného přístupu omezuje nutnost osobní návštěvy úřadu a tím i riziko přenosu nákazy. Osobní forma komunikace může být vyhrazena pro občany, kterým elektronická forma není přístupná. Zároveň umožňuje během krizových opatření pokračovat ve výkonu státní správy i samosprávy co možná efektivně a bez zbytečných prodlev.
12. Současně je třeba zachovat v potřebném rozsahu možnost „tradiční“ osobní komunikace, a to zejména s ohledem na nižší míru digitální vybavenosti části populace, resp. její připravenosti digitální prostředky využívat.
13. Prostřednictvím vzdáleného přístupu by měly být s úřady řešitelné veškeré kontakty, jejichž povaha to nevyklučuje. V rámci *samostatné* působnosti by občané mohli úřady žádat například o prodloužení parkovacích oprávnění nebo registraci a úhradu v systému parkovacích zón, podávat přihlášky dítěte do školky či školy či např. vyřizovat záležitosti stran obecního nájmu. V *přenesené* působnosti by úřady umožňovaly podat oznámení o provozování živnosti, požádat o vystavení občanského či řidičského průkazu nebo například rybářského lístku nebo by prováděly též zápis do evidence psů.
14. S ohledem na výše uvedené tak členové platformy Rozumné právo vyzývají vládu, aby urychlila veškeré potřebné kroky k efektivní a široké implementaci ZPDS a podpořila digitalizaci svých služeb jako svou skutečnou prioritu. Jednání s úřady prostřednictvím dálkového přístupu pro občany se musí stát co nejdříve standardně nabízenou a nekomplikovanou možností vyřešení všech služeb, které mohou být digitální.

Co je názorová platforma Rozumné právo?

Názorová platforma Rozumné právo je nezávislá expertní skupina právníků působících v nejrůznějších oborech práva v praxi i v akademii. Jejím cílem je poskytnout vládě, parlamentu a dalším veřejným institucím odbornou oponenturu návrhů zákonů a dalších regulačních opatření a zároveň sloužit jako rezervoár podnětů pro jejich racionální implementaci v tuzemských podmínkách. Platforma Rozumné právo

není spojena s žádnou politickou stranou nebo hnutím, obchodní společností nebo jinou institucí a všichni její členové vykonávají svou činnost bez nároku na honorář nebo jinou odměnu. Stanoviska publikovaná na platformě Rozumné právo nejsou stanovisky organizací, v nichž členové názorové platformy působí.

Členové názorové platformy Rozumné právo k 27. říjnu 2020

- Petr Bezouška, občanské právo
- Václav Bílý, finanční právo
- Marie Brejchová, prezidentka Unie podnikových právníků
- Petr Bříza, mezinárodní právo soukromé
- Hana Gawlasová, pracovní právo a právo elektronických komunikací
- Tomáš Gřivna, trestní právo
- Adéla Havlová, právo veřejných zakázek
- Jan Lasák, obchodní právo
- Robert Neruda, právo hospodářské soutěže
- Petra Nováková, daňové právo
- Tomáš Richter, insolvenční právo
- Markéta Selucká, soukromé právo a ochrana spotřebitelů
- Ladislav Smejkal, pracovní právo a compliance
- Ondřej Trubač, daňové právo
- Jan Wintr, ústavní právo

K řešení dílčích otázek mohou být přizváni další odborníci z různých, i neprávnických oblastí.

Web: www.rozumne-pravo.cz
LinkedIn: [Rozumné právo](https://www.linkedin.com/company/rozumne-pravo)
Twitter: [@RozumneP](https://twitter.com/RozumneP)
Kontakt pro média: Klára Donathová, tajemnik@rozumnepravo.cz